

De Vreemde bevernel, een nieuwe plant voor Limburg

Joop Koelink, Horenweg 20, 6361 GE Nuth

John Adams, Huijn van Rodenbroeckstraat 43, 6413 AN Heerlen

Nico Ploumen, Honigmannstraat 44, 6372 VJ Landgraaf

Tijdens het maken van een fietstocht door Parkstad op 3 juni 2007 kwam eerstgenoemde auteur langs een berm waar over meer dan 100 meter een hem onbekende schermbloem bloeide. Eén van de vele honderden planten ging daarom mee naar huis voor verdere determinatie. De determinatiesleutel leidde naar het geslacht *Pimpinella*, maar de grote witte bloescherms en de behaarde vruchten onderscheidde deze soort van de inheemse bevernelsoorten: Grote bevernel (*Pimpinella major*), Kleine bevernel (*Pimpinella saxifraga*) en de gekweekte Anijs (*Pimpinella anisum*). Ook in andere flora's van Noordwest-Europese landen was de plant niet te vinden. Na lang zoeken werd een sterk gelijkende afbeelding in de Bildatlas der Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands (HAEUPLER & MUER, 2000) gevonden, onder de naam *Pimpinella peregrina* met de Duitse naam Fremde Bibernelle. Hierin staat eveneens aangegeven, dat de soort in Duitsland waarschijnlijk is uitgestorven. Vervolgens kon met deze naam verder worden gezocht op internet en door middel van de vele afbeeldingen en omschrijvingen de determinatie zo goed als zeker gemaakt worden. Inmiddels is de determinatie bevestigd door de heer W.J. Holwerda van de Onderzoeksgroep Nederlandse en Europese flora van het Rijksherbarium. In dit artikel wordt de plant voorlopig, naar de letterlijke vertaling van de Duitse naam, Vreemde bevernel genoemd.

FIGUUR 1

De Vreemde bevernel (*Pimpinella peregrina*) heeft grote bloescherms met veel bloemhoofdjes per scherm (foto: Nico Ploumen).

BESCHRIJVING EN VOORKOMEN

De Vreemde bevernel is een tweejarige plant tot circa 75 cm hoog met opvallend grote bloescherms [figuur 1]. Dit laatste is een belangrijk verschil met de andere inheemse bevernelsoorten. Het aantal bloemhoofdjes per scherm kan wel vijftig bedragen, terwijl dat bij de andere soorten maximaal 15 is. De stengel is fijn behaard. De plant heeft bladeren met verschillende vormen. De grondbladeren zijn ongedeeld, hartvormig en hebben een gezaagde rand. De stengelbladeren zijn geveerd, terwijl de bovenste bladeren tweevoudig geveerd zijn [figuur 2]. Een ander belangrijk kenmerk zijn de behaarde vruchtjes [figuur 3].

De Vreemde bevernel is een mediterane soort, die voorkomt in een brede kuststrook langs de Middellandse zee vanaf de Franse kust, via Italië, de Balkan, Griekenland, Turkije tot in Israël. Verder komt de plant in delen van West-Azië voor. Ze komt niet voor in Spanje en Noord-Afrika (WELK, 2004).

DE GROEIPLAATS IN LIMBURG

De Vreemde bevernel groeit in de berm langs de grensweg die loopt tussen de Schinveldse bossen en Duitsland op het deel dat zich geheel op Nederlands grondgebied bevindt in de gemeente Brunssum. Over een lengte van 250 meter staan veel exemplaren van de soort

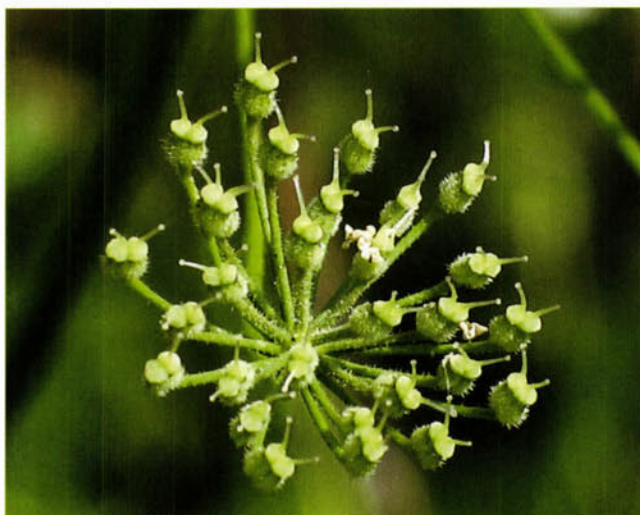
FIGUUR 2

Verscheidene bladeren van de Vreemde bevernel (*Pimpinella peregrina*) (foto: Nico Ploumen).

in de circa twee meter brede berm [figuur 4]. De berm maakt een natuurlijke indruk en ligt aan de westzijde van de weg, die min of meer noord-zuid loopt. In de berm groeien circa 35 algemeen voorkomende planten. De meest opvallende zijn Goudhaver (*Trisetum flavescens*), Kartuizer anjer (*Dianthus carthusianorum*), Rechte ganzerik (*Potentilla recta*) en Zomerfijnstraal (*Erigeron annuus*). Erachter ligt een bosgebied met berken (*Betula spec.*) en eiken (*Quercus spec.*). De tegenover gelegen wegberm sluit op een grasveld aan. Beiden waren kort voor de ontdekking van de plant gemaaid. Twee maanden later bleek dat de Vreemde bevernel niet op het grasland aanwezig was, maar wel in de aansluitende wegberm. Het wegdek zelf was kort geleden geheel hersteld en opnieuw geasfalteerd.

GROEIPLAATSEN IN NOORDWEST-EUROPA

Hoewel de Vreemde bevernel in de meeste flora's van Noordwest-Europa niet voorkomt, blijkt dat de plant in andere publicaties uit deze landen wel genoemd wordt. In Beieren wordt de Vreemde bevernel voor het eerst signaleerd in 1985 (GERSTENBERGER, 1985). Blijkbaar is hij daar ook weer verdwenen, want volgens SILL (1997) is de plant in 1997 opnieuw gevonden in Beieren. Voor Neckarland in Baden-Württemberg wordt de Vreemde bevernel in 2003 gemeld (SMETTAN, 2003). Ca-

spari noemt hem voor het eerst in Saarland in 2002 (CASPARI, 2002). DIRKSE *et al.* (2007) vermeldt de soort voor 2004 in een ruige berm nabij Goch net over de Duitse grens bij Genep. De soort wordt verder vermeld uit Oberhausen in de bloeikalender 2005 van het Biologisch Station Westlicher Ruhrgebiet. Ook bij Aken dook de plant in het verleden af en toe op (schriftelijke mededeling Wolfgang Bomble).

In België wordt de plant voor het eerst gezien in Ieper in 2000 (VERLOOVE, 2001). Sindsdien handhaaft zich daar een kleine popula-

tie. Sinds enkele jaren groeit de soort ook op de taluds van het Albertkanaal in Belgisch Limburg in de buurt van Lanaken. Daar is de soort erg talrijk en duidelijk ingeburgerd (schriftelijke mededeling Filip Verloove).

In Zweden is de plant sinds 1994 aanwezig (SVENSSON, 1994) en verder wordt hij gemeld uit Oostenrijk, Zwitserland en Denemarken (WELK, 2004).

Hoewel er, voor zover bij ons bekend, in Nederland nog niet over gepubliceerd is, is dit zeker niet de eerste waarneming van de Vreemde bevernel in Nederland. Bij het Rijksherbarium zijn inmiddels waarnemingen bekend van twee plaatsen in Rotterdam en van Nijmegen (schriftelijke mededeling W.J. Holwerda). Ook zijn er waarnemingen opgenomen in de Flora van Nijmegen en Kleef (DIRKSE *et al.*, 2007) die dateren uit 2003 en afkomstig zijn van de Waaldijk in Oosterhout.

HERKOMST VAN DE SOORT

De vraag rijst natuurlijk hoe de soort in deze wegberm terecht is gekomen. Uit de informatie van de internetpagina's (zoeken op: *Pimpinella peregrina*) zijn vier mogelijkheden af te leiden. Het kan een soort zijn die ten gevolge van de klimaatsveranderingen oprukt naar het noordwesten, zoals gesuggereerd wordt door de genoemde waarnemingen in de ons omringende landen (WELK, 2004). Een tweede mogelijkheid is ontsnapping van gekweekte planten. Aan de plant en vooral aan de gedroogde wortel wordt een medicinale werking toegedacht, vanwege de aanwezigheid van melatonine, een stof met antioxiderende werking (HARDELAND, 2005). In mediterrane landen wordt de plant hiervoor gekweekt. Volgens de internetpagina van het Instituut für Geobotanik van de universiteit van Halle (WELK, 2004) wordt de plant al sinds de Middeleeuwen in Duitsland gekweekt. Deze internetpagina geeft ons verder een derde mogelijkheid voor de herkomst van deze plantensoort. De soort schijnt onbedachtzaam gebruikt te worden in 'wilde' zaadmengsels, die onder

FIGUUR 3

De behaarde vruchtjes onderscheiden de Vreemde bevernel (*Pimpinella peregrina*) van de andere bevernelsoorten (foto: Nico Ploumen).

FIGUUR 4

Een overzicht van de groeiplaats van de Vreemde bevernel (*Pimpinella peregrina*) in Brunssum (foto: Nico Ploumen).

meer gebruikt worden om wegbermen in te zaaien. Navraag hierover bij de gemeente Brunssum bevestigde deze suggestie echter niet. Zowel de wegberm als het tegenovergelegen grasland waren door de gemeente niet met een bloemenzaadmengsel ingezaaid. Opvallend is echter wel de aanwezigheid van de Kartuizer anjer in de berm. Op de vindplaats van de Vreemde bevernel in het Saarland blijkt ook de Kartuizer anjer te bloeien, een soort die slechts door inzaaien hier terecht gekomen kan zijn. Dit leidt tevens tot de vierde mogelijkheid. Graszaad wordt op zeer veel plaatsen gebruikt na weg- en waterbouwkundige werkzaamheden. Hiervoor wordt lang niet altijd inheems zaad gebruikt. De Fachdienst Naturschutz van de Landesanstalt für Umweltschutz von Baden-Württemberg geeft aan dat in het, vaak in Zuid- en Oost-Europese landen gekweekte zaad, ook zaad van de Vreemde bevernel kan voorkomen (TREIBER & NICKEL, 2002).

CONCLUSIE

De Vreemde bevernel is voor het eerst in Limburg vastgesteld in een berm te Brunssum. Hoewel uit de literatuur blijkt, dat de soort oprukt vanuit zijn areaal in Zuid- en Zuidoost-Europa, is niet komen vast te staan hoe de plant zich hier gevestigd heeft. Ons vermoeden is dat de groeiplaats is ontstaan door het inzaaien van een bloemen-

zaadmengsel of verontreinigd graszaad uit Zuid- of Oost-Europa. Hierop wijst ook de aanwezigheid van de Kartuizer anjer in dezelfde berm. Wellicht is de aanleg van de herstelde weg en wegberm de oorzaak van deze nieuwe plantensoort in Limburg. Voortzetting van het huidige bermbeheer door de gemeente Brunssum, waarbij de beide wegbermen niet in dezelfde periode gemaaid worden, werkt in het voordeel van deze exoot.

DANKWOORD

Onze dank gaat uit naar de heer Holwerda van het Rijksherbarium voor de definitieve determinatie van de plant. Verder danken we Pierre Grooten voor commentaar en de waardevolle verbeteringen in de eerste versie van dit artikel.

Summary

PIMPINELLA PEREGRINA, A NEW PLANT SPECIES FOR LIMBURG

In June 2007, *Pimpinella peregrina* (Umbelliferae) was found along a minor road near the village of Brunssum (NL). This is the first observation of this plant in the Dutch province of Limburg. *Pimpinella peregrina* is a Mediterranean species which has in recent years been found more frequently in Northwest Europe. Although climate change is probably allowing the plant to expand its range to this part of Europe, the present find is likely to be due to human activity. The species was probably introduced here as a result of sowing a mixture of grass seed produced in the original distribution range of *Pimpinella peregrina*.

Literatuur

- CASPARI, S., 2002. *Pimpinella peregrina* im Saarland erstmals aufgetaucht! Arbeitsgemeinschaft für Tier- und Pflanzengeografische Heimatforschung im Saarland. 21-10-2007. <http://www.delattinia.de/News.htm>.
- DIRKSE, G., S.M.H. HOCHSTENBACH & A.I. REIJERSE, 2007. Flora van Nijmegen en Kleef von Nimwegen und Kleve 1899–2006. Het zevendal, Mook.
- GERSTENBERGER, P., 1985. *Pimpinella peregrina* L.: ein neue Adventivpflanze für die Bundesrepublik Deutschland. Berichte der Bayerischen Botanischen Gesellschaft 56: 89–93.
- HAEUPLER, H. & T. MUJER, 2000. Bildatlas der Farn- und Blütenpflanzen Deutschlands. Bundesamt für Naturschutz. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart.
- HARDELAND, R. & SR PANIDI-PERUMAL, 2005. Melatonin, a potential agent in antioxidative defense: Actions as a natural food constituent, gastrointestinal factor, drug and prodrug. *Nutricion & Metabolisme* 2:22.
- SILL, E., 1997. *Pimpinella peregrina* L. erneut in Bayern gefunden. Berichte der Bayerischen Botanischen Gesellschaft 68: 174.
- SMETTAN, H.W., 2003. Die Fremde Bibernelle (*Pimpinella peregrina*) im Neckarland/ Württemberg. Berichte der Botanischen Arbeitsgemeinschaft Südwestdeutschland 2: 107–111.
- SVENSON, A. & A.A. ANDERBERG, 1994. *Pimpinella peregrina* new to Sweden. *Svensk Botanik Tidskrift* 88(6): 357–360.
- TREIBER, R. & E. NICKEL, 2002. Gräser und Kräuter am richtigen Ort. Landschaftspflege, Merkblatt 6. Fachdienst Naturschutz, Landesanstalt für Umweltschutz, Baden-Württemberg 9 (02): 1–4.
- VERLOOVE, F., 2001. *Pimpinella peregrina* L., nieuw voor de Belgische flora in Ieper. *Dumortiera* 78: 18–20.
- WELK, E., 2004. Artenkatalog - Verbreitung - *Pimpinella peregrina*. 26-07-2007. 23-10-2007. http://www2.biologie.uni-halle.de/bot/ag_chorologie/neophyten/NEO_Map69.html.